

Olvasás és olvasmánytárgyalás

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az erkölcsi tartalmu olvasmányok összefoglalása.

Nevelési cél: Az erkölcsi érzés fejlesztése.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az ismeretterjesztő olvasmányok összefoglalásának felújítása. Mit tanultunk olvasmányainkból? Miért olyan kanyargós a Tisza? Attiláról, a húnok nagy fejedelméről, az Isten kardjáról, Emeséről, Álmosról, a magyarok Mózeséről, stb. Miért reszket a nyárfa levele? Hogyan készül a mozdony? A szerencsi csokoládéről. Hogyan éltek Árpád korában a magyar gyermekek? Hogyan készül a fazék? a pintyőkéről, stb.

b) Célkitűzés. Olvastunk azonban olyan olvasmányokat is, amelyekből nem tanultunk semmit, mégis nagyon tetszettek nekünk. Ezeket az olvasmányokat foglaljuk most össze.

II. Tárgyalás. a) Kinek a nevével kezdjük minden munkánkat? Olvastunk-e az idén olyan olvasmányokat, amelyekben a jó Istenről volt szó? (Magyar imádság = Lampérth Géza.) Melyik része tetszett nektek e költeménynek? Mit kér ebben a versben a költő a jó Istentől? (Tekintsen le ránk, legyen biztatónk a kétségben, csillagunk a sötétségben, szánja meg bus hazánkat. Adjon új hitet, új erőt, hű testvérszeretetet, amely összetartson bennünket.) Bizony, gyermekek, a jó Isten áldása nélkül nem érhetünk célt semmiben. Tőle kérünk áldást ma bus hazánkra, jó szüleinkre, magyar testvéreinkre. Ennél szebbet nem kérhetünk a jó Istentől. És... mintha a jó Isten meghallgatta volna sok-sok imádságunkat. Milyen évet ünnepeltünk a múlt évben? Ki volt Szent István király? Igen, gyermekek, a múlt évben volt kilencszáz éve, hogy első szent királyunk meghalt. Talán az ő közbenjárására hallgatott meg bennünket a jó Isten, talán azért adott vissza elszakított hazánk földjéből egy darabot s szabadította fel rabságba vetett testvéreink egy részét. Milyen olvasmányt olvastunk még Istenről? (Az új harang.) Miért szentelték fel az új harangot? (A háboruba vitték a régit, ágyunk.) Mit beszél nekünk a harang? Imára hív az Isten házába, tudunkra adja, ha veszedelem közeledik községünkre, felhívja figyelmünket a haldoklóra, hogy imádkozzunk érte, eszünkbe juttatja a delet, a nappal közepét, s azt, hogy ezt a harangszót egy magyar hős, Hunyadi János emlékére rendelte el az egyház, aki a töröktől

mentette meg a világot. Elsiratja a halottakat, velünk örül, velünk busul mindenkor.

b) Azután olvastunk a hazáról, a magyar hazáról is több olvasmányt. Ki emlékszik még ezekre? Mindjárt az év elején ünnepeltünk egy szomorú napot. (Október 6.) Miért szomorú emlékü nap ez nekünk, magyaroknak? (Ezen a napon végeztek ki Aradon 13 hős tábornokot.) Mi volt a bünük? (Az, hogy szerették hazánkat.) Igen, gyermekek, ezek a hősök hazaszeretetükért adták életüket. Látjátok, így kell szeretnünk hazánkat, hogy még életünket is fel kell áldozni érte, ha azt kívánja tőlünk. Hiszen a haza mindnyájunk édesanyja, amelynek mindnyájan hűséggel engedelmeskednünk kell. (Arad felé áldva fordul minden magyar lélek, mindenkiben a hazának lángszerelembre ébred. Tünik a gyász, piros lángok nőnek, egyre nőnek... Dicsőség száll az égre tizenhárom hősnek!) Ki tudná megmondani, mi a mi hazánk jelképe? A zászlóról is olvastunk. Melyik olvasmány volt ez? (A mi zászlónk.) Miért tiszteljük a zászlót? Nem egyszerű tarka szövet ez, amit csak díszül, cifraságból tűzünk ki! Szent jel ez nekünk, mely egymaga hazánkat, nemzetünket, mindenünket jelenti. Mit jelentenek a zászló színei? A piros szín annak a jele, hogy a hazáért minden magyar szívesen ontja véré, ha kell. A fehér szín azt példázza, hogy tiszta becsületes legyen a lelkünk. A zöld a reménység színe, soha ne csüggedjünk el! Kinek a hőstettéről olvastunk ez olvasmányban? (Dugovics Titusz.) Mit áldozott a magyar zászlóért? (Életét.) Nemrégén egy másik ünnepet ültünk. Melyik volt az? (Március tizenötödike.) Mi történt ezen a napon? (A magyarok Istenére esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!) Mire figyelmeztet ez a nap minden magyart? (A szabadság ünnepnapján szent esküvel esküszünk: békén s ha kell, harcban, vészben, őseinknek szent nevére méltatlanok nem leszünk!) Olvastunk egy olvasmányt, amelyben egy édesapa veszi hírül egyetlen fia hősi halálát. Melyik volt az? (A Turi fiu története = Szász Károly.) Miről szól ez a költemény? (Nemes Turi Pálnak fia született s ezt örömmel írta fel a Biblia lapjára: Gazdag lettem: fiam az én drága kincsem: áldassék az Isten! »Hős fiunk mellére vitézségi érmet tűzött a vezére. Levágott négy muszkát — neki baja nincsen... Áldassék az Isten!« »Golyótól találva, elesett a fiunk, nagy orosz csatába', Lelke már az égben tölté a szent estét, karácsony éjjelén földelték el testét... A hazáért halt meg — panaszunk hát nincsen... Áldassék az Isten!«)

Most nemrégén tanultunk egy szép költeményt, szintén a hazáról szólt, melyik az? (Szózat.) Mit mond ebben

a költő minden magyarnak? (Hazádnak rendületlenül légy hive, óh magyar! Bölcsőd ez s majdan sirod is, mely ápol s eltakar. A nagy világon e kívül nincsen számodra hely, áldjon vagy verjen sors keze: itt élned, halnod kell!) Elmehetünk a világ másik végére, találhatunk ott szebb, boldogabb földet a mienknél, de meghalni mégis visszatérünk a magyar haza földjére, amelyből testünk vétetett s ahová visszakiváncsozunk.

c) A jó Isten és drága hazánk után kiket szeretünk legjobban? Olvastunk jó szüleinkről is? Mely olvasmányokat? (Édes jó anyámnak = Szabolcska Mihály.) Mit olvastunk ebben a költeményben? (A költő édesanyjának nevenapjára akar írni, de százszor is belefog, mert nem tudja, mit is írjon, hogy mikor olvassa, őt érezze, őt lássa abban. Aztán megerednek könnyei, de nem talál szót s úgy érzi, mintha az ő fehér kezére hajolna, mintha őt ölelné, mintha — otthon volna. S mire a papirost lassan telesírta, amit akart, mind, de mind megírta.) De egy másik szép költeményt is olvastunk az édesanya iránti szeretetről. (Petőfi = Füstbe ment terv.) Miről szól ez a költemény? (A költő hazafelé utaztában elgondolta, mivel köszönti édesanyját. Mikor azonban hazaért, a sok terv bizony füstbe ment, mert egy hang se jött ki ajkán, s csak úgy csüggött az édesanyja ajkán, mint a gyümölcs a fán... szóltalanul.) Bizony, gyermekeim, a jó Isten után jó szüleinknek köszönhetünk legtöbbet. Hogyan hálálhatjuk meg ezt a nagy szeretetet nekik?

d) A szülői szeretet után talán a legszebb dolog a bátorság. Kik védelmezik meg édes hazánkat, ha ellenség veszélyeztetni határainkat? A katonákról is olvastunk már. Melyik olvasmány volt az? (Sorozás.) Mit olvastunk ebben? Akkor igazán nagy legény a magyar, mikor sorozásra viszik. Büszke, hogy bevált katonának s ő is védelmezheti hazáját. Édesanyja persze siratja, a lányok is busulnak utána, hogy elhagyja őket két esztendőre, de a délceg magyar legény virágot tűz kalapja mellé s vidám nótázással adja tudtára a falunak, hogy a király katonája lett. Bizony, nagy szégyen is az, ha valaki nem válik be katonának, hiszen még a nóta is azt mondja...? (Maradt itthon kettő, három nyomorult...) A másik pedig ezt mondja:

*Házunk előtt mennek el a huszárok!
Édesanyám, én is közéjük állok!*

Hát bizony a világ legelső katonája a magyar huszár. Félt is tőle az ellenség, a világháboruban el is nevezték egyenesen »vörös ördög«-nek, annyira félték tőle, azt hitték, nem is ember, hanem valami ördög! De meg is látszik a magyar legényen, ha katona volt. Értelmesebb

a beszédje, szebb, délcegebb a járása s úgy kiválik a katonaságot nem látottak közül, mint fehérholló a feketék-ből. Tudom, ti is alig várjátok már, hogy a király huszárjai legyetek? Eljön annak is az ideje egyszer, akkor aztán ti is odaállhattok majd a kibontott zászlók alá, s méltók lehettek hős apáitokhoz!

A világháború hőseiről is olvastunk egy szép elbeszélést. Melyik volt az? (Történet a világháborúból.) Miről szólt ez az olvasmány? (Egy karácsonyestről, melyet katonáink a fronton töltöttek. Mindegyik hazagondolt, falujára, otthonára, szüleire, családjára, gyermekeire, a karácsonyfára... Aztán egyszer csak megindultak a templom felé, az éjféli misére mentek s ott boldog, szelid mosoly-lyal ajkukon énekbe kezdtek ezek a halál torkából idekerült hős magyar vitézek: Mennyből az angyal lejött hozzátok pásztorok... És szállott énekük tul a templom tornyán, tul a népek harcától pirosuló égbolton, a magyarok Istenének trónusához. Mert a magyar katona még a halál poklában is hazájáért imádkozott...

Hányan nem jöttek vissza többé közülük... Hánynak azt sem tudjuk, hol van, merre keressük sirját, hogy virágot vihessünk rá szeretetünk, hálánk jeléül... De vannak olyanok is, akik visszajöttek ugyan a nagy háborúból, de élőhalottak lettek. Kik ezek? (Rokkantak.) Róluk is olvastunk? Melyik költeményt? (A vak katona = Vályi Nagy Géza.) Mit olvastunk róluk? (A vak katona két szemét adta a hazáért. De a költő mégis úgy érzi, hogy ez a vak katona boldogabb nálunk, akik látunk, mert... — nem látja azt, mivé tették édes hazánkat: Magyarországot! (Ezek a rokkant katonák élő hősei a nagy háborúnak, éppen úgy tisztelnünk kell őket, mint hősi halot-tainkat!

e) De mi volna velünk, gyermekek, ha nem volna szeretet a világon?! Hiszen a mi gyönyörű vallásunk a szeretet vallása! Erről is olvastunk több olvasmányt? Mikor van a szeretet ünnepe? Milyen olvasmányokat olvastunk erről? (A legszebb virág, Karácsony = Szabolcska M. A szeretet.) Ki tudná elmondani, miről szólt A legszebb virág című olvasmány? Mi volt az a legszebb virág? (A szeretet, mely a szívben él, abban gyökerezik. Azt mondja az író: Azóta tudom, hogy a szeretetnél nincs szebb virág, mert ennek a szívben van a gyökere s egészen az égbe ér fel aranyos szirmu virága.) Szabolcska Mihály költeménye miről szól? (Karácsony estéjén király szeretne lenni a költő, hogy kinyithatná gyöngyös palotáját s mindenkit megfüröszthetne nagy szeretetében: az elhagyottakat, a sápadózó árvákat, akiknek nem gyullad fel a szeretet fája, a koldusokat, a bűnösöket, s nem hagyna sze-

rető szó nélkül senkit a világon! Letörülne minden könnyet az emberek szeméről ezen a szent estén.) Olvastunk egy szép költeményt a szeretetről is. (Pósa L.) Bizony, igaza van a költőnek. Nincs nagyobb kincs a földön a szeretetnél. Örüljünk, ha valakivel jót cselekedtünk, mert minden jót beír könyvébe a jó Isten, s ezer áldással áld meg érte.

7) De nemesak jó és szép tulajdonságok vannak ám az emberekben, hanem rosszak is. Ezekről is olvastunk nem is egy olvasmányt. Ki emlékszik ezekre? (A kevélység.) Miről szólt ez az elbeszélés? (A kevélység elviselhetetlenebb, mint a mocsár büze.) Másik olvasmány a nagyravágyásról szólt. (A nagyravágyó veréb.) A nagyravágyó veréb, amely sasnak képzelte magát, póruul járt, mert a macska megfojtotta és megette.) Hány ember van, aki ugyanugy csinál, mint ez a nagyravágyó veréb. Legyünk szerények, ne hivalkodjunk olyan tollakkal, amilyenünk nincs. Ne akarjunk többnek látszani, mint vagyunk. A szivtelenségről is olvastunk. Melyik olvasmányt? (A kenyérkő.) Bizony, gyermekek, azt mondják, hogy a jó Isten a szegények részét a gazdagoknál tette le, s ha nem akarunk büntetést, úgy bánjunk gazdagságunkkal! Az a szivtelen, gőgös gazdag is megjárta, mert a szegény ember szavára menten kővé változott! Gondoltatok-e már erre, gyermekek, amikor jót tudtatok volna tenni valakivel, s kényelemszeretetből, lustaságból elmulasztottátok azt? Gondoltatok-e arra, hogy a jó Isten mindent lát, s nagyon nagy büntetésben részesíti azt, aki nem szánja meg a szegényt, amikor módjában van. Aztán csunya dolog az is, ha valaki lenézi a másikat. Emlékeztek olyan olvasmányra, amelyben erről volt szó? (Gyár és munkás.) Tanuljuk meg becsülni azokat, akik derék, becsületes kétkézi munkával keresik meg kenyerüket akárhol vannak is, akármilyen munkát végeznek, mert mind értünk teszik s megérdemlik a mindennapi kenyeret. Aztán hányan vannak, akik nem tudnak elmenni az Isten teremtményei mellett anélkül, hogy ne bántanak, ne pusztítanak őket. Gondolok itt a fákra, növényekre és az állatokra. Milyen olvasmányokat olvastunk erről? (Kedves fáim, Ne bántsd a fát.) Bizony, gyermekek, a fa is érez, azért ne törjük lombját, ágát, hiszen amint a költő mondja, a fa is édesanya, minden levélke egy-egy gyermeke, akit gonddal nevel! Gondoljunk csak arra, mit tenne édes jó anyánk, ha bennünket bántanának mások? A megtépett fa olyan, mint a vak ember, vagy olyan, mint édesanyátok volna, ha elvesztene benneteket... Ne bántsátok a fákat, szeressétek az okatlan állatokat!

Hányan vannak, akik azt hiszik, hogy a jó Isten

azért teremtett bennünket, hogy henyéljünk, lustálkodjunk! Ezek vegyenek példát a hangyákról. Mit olvastunk róluk? Bizony, gyermekek, sok ember tanulhatna az oktan állatoktól szorgalmat, munkaszeretetet. Együnk se azért született a világra, hogy lopja a napot, csak az érdemli meg a kenyeret, aki megdolgozott érte.

III. Összefoglalás. Ezek az olvasmányok nem dolgokról, eseményekről szóltak, mégis tanítottak bennünket. Mire? Az Isten, haza, szüleink és embertársaink szeretetére, a jóra, szépre. Ezek az olvasmányok arra tanítottak meg bennünket, hogyan éljünk, hogy igaz, Istennek tetsző, dolgos, derék magyar emberek lehessünk.

Földrajz

IV. OSZTÁLY.

Magyarország földrajzának összefoglalása

6. Hazánk lakószai

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Magyarország ipara, kereskedelme, közlekedése. (Mezőgazdasági ipar: malom és cukorgyártás, szesz- és sörgyártás. Vas- és acélgyártás, fonószövőipar; fa-, üveg- és papírgyártásunk; téglagyártás és agyag (porcellán) iparunk. Régi ipartelegeink sorsa. Kereskedelem: belső- és külkereskedelem. Közlekedés, kereskedelem: vasut, gépkocsi, hajózás, posta, táviró, telefon, repülőgép, rádió stb.) Vasutvonalaink. Hajózható vizeink stb.

b) Áthajlás. A Felvidék visszacsatolásával különböző népeket is kaptunk a magyarokon kívül: tótok, rutének. Hogyan kerültek ezek hazánk földjére? Itt éltek-e már a trianoni országcsontítás előtt is?

c) Beszéljünk ma Magyarországi lakószairól. (Célkitűzés.)

II. Tárgyalás. a) Hazánk néprajzi megoszlása.

Több mint ezer évvel ezelőtt messze keletről egy vitéz, harcos nép jelent meg a Kárpátok által koszorúzott gyönyörű földön. Ahogy széttekintett e vidéken, megtetszett neki a föld, a víz, a fű és az ég: megtelepedett. Mindez nagyon emlékeztette régi, elhagyott hazájára, amely a messze keleten, Európa keleti határán volt. Országát nem kellett másoktól erőszakkal elvennie, hiszen az itt-ott élő gyér népeket nem kellett legyőznie, meghódítani azok maguktól is a vitéz, harcias hírben álló magyarság előtt. Csupán a Dunántulon és az északnyugati határ vidékén talált ellenállásra. Előbbin azért, mert annak ura egyuttal szövetségese is volt: így adott szavát nem akarta